

NATURA 2000 - STANDARDOWY FORMULARZ DANYCH

dla obszarów specjalnej ochrony (OSO),
proponowanych obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (pOZW),
obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (OZW) oraz
specjalnych obszarów ochrony (SOO)

OBSZAR PLH300017
NAZWA
OBSZARU Dolina Rurzycy

ZAWARTOŚĆ

- [1. IDENTYFIKACJA OBSZARU](#)
- [2. POŁOŻENIE OBSZARU](#)
- [3. INFORMACJE PRZYRODNICZE](#)
- [4. OPIS OBSZARU](#)
- [5. STATUS OCHRONY OBSZARU](#)
- [6. POWIĄZANIA OBSZARU](#)
- [7. MAPA OBSZARU](#)

1. IDENTYFIKACJA OBSZARU

1.1. Typ B	1.2. Kod obszaru PLH300017	Powrót
---------------	-------------------------------	------------------------

1.3. Nazwa obszaru

Dolina Rurzycy

1.4. Data opracowania 2004-10	1.5. Data aktualizacji 2025-02
----------------------------------	-----------------------------------

1.6. Instytucja lub osoba przygotowująca wniosek:

Nazwisko/Organizacja:	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
Adres:	Polska Al. Jerozolimskie 136 Warszawa 02-305
Adres e-mail:	kancelaria@gdos.gov.pl

Data zaproponowania obszaru jako OZW:	2007-08
Data zatwierdzenia obszaru jako OZW(*):	2009-02
Data objęcia obszaru ochroną SOO:	2021-12
Krajowe odniesienie prawne dla formy ochrony SOO:	rozp. MKiŚ z dn. 14 października 2021 r. w spr. soo Dolina Rurzycy (PLH300017)

2. POŁOŻENIE OBSZARU

[Powrót](#)

2.1. Położenie centralnego punktu [wartości dziesiętne stopni]:

Długość geograficzna
16.6301

Szerokość geograficzna
53.3396

2.2. Powierzchnia [ha]:
1766.04

2.3. Obszar morski [%]
0.0

2.5. Kod i nazwa regionu administracyjnego

Kod poziomu NUTS 2 Nazwa regionu

PL41	Wielkopolskie
PL42	Zachodniopomorskie

2.6. Region biogeograficzny

Kontynentalny (100.0
%)

3. INFORMACJE PRZYRODNICZE

[Powrót](#)

3.1. Typy siedlisk przyrodniczych występujących na terenie obszaru i ocena znaczenia obszaru dla tych siedlisk:

Typy siedlisk wymienione w załączniku I						Ocena obszaru			
Kod	PF	NP	Pokrycie [ha]	Jaskinie [liczba]	Jakość danych	A B C D	A B C		
						Reprezentatywność	Powierzchnia względna	Stan zachowania	Ocena ogólna
3140			311.77		M	A	C	B	B
3150			17.5		M	B	C	A	C
3260			16.71		M	B	C	A	C
4030			1.43		P	D			
7110			0.59		M	D			
7140			14.15		G	A	C	B	C
7220			2.34		M	A	C	A	B
7230			26.75		G	A	C	A	A
9110			90.02		M	B	C	C	C
9130			5.83		M	C	C	B	C
9160			20.89		M	C	C	C	C
91D0			3.28		P	D			
91E0			75.2		M	B	C	B	B
91T0			64.23		P	C	C	B	C

- PF: dla typów siedlisk, do których mogą odnosić się zarówno formy priorytetowe, jak i niepriorytetowe (6210, 7130, 9430) należy wpisać „x” w kolumnie PF celem wskazania formy priorytetowej.

- NP: jeśli dany typ siedliska nie istnieje już na danym terenie, należy wpisać „x” (opcjonalnie).
- Pokrycie: można wpisywać z dokładnością do wartości dziesiętnych.
- Jaskinie: w przypadku siedlisk typu 8310 i 8330 (jaskinie) należy podać liczbę jaskiń, jeśli nie są dostępne szacunkowe dane na temat powierzchni.
- Jakość danych: G = „wysoka” (np. na podstawie badań); M = „przeciętna” (np. na podstawie częściowych danych i ekstrapolacji); P = „niska” (np. zgrubne dane szacunkowe).

3.2. Gatunki objęte art. 4 dyrektywy 2009/147/WE i gatunki wymienione w załączniku II do dyrektywy 92/43/EEG oraz ocena znaczenia obszaru dla tych gatunków

Gatunki					Populacja na obszarze						Ocena obszaru			
Grupa	Kod	Nazwa naukowa	S	NP	Typ	Wielkość		Jednostka	Kategoria	Jakość danych	A B C D	A B C		
						Min	Maks		C R V P		Populacja	Stan zachowania	Izolacja	Ogólni
A	1188	Bombina bombina			p				P	M	D			
M	1337	Castor fiber			p				P	P	D			
P	6216	Hamatocaulis vernicosus			p	255	255	area		M	B	B	C	B
P	1903	Liparis loeselii			p	1000	1000	i		M	B	A	C	A
I	1060	Lycaena dispar			p				P	M	D			
I	1032	Unio crassus			p				P	G	D			
I	1014	Vertigo angustior			p	19200	19200	area		G	B	B	C	B
I	1016	Vertigo moulinsiana			p	188000	251000	area		G	A	A	C	A

- Grupa: A = płazy, B = ptaki, F = ryby, I = bezkręgowce, M = ssaki, P = rośliny, R = gady.
- S: jeśli dane o gatunku są szczególnie chronione i nie mogą być udostępnione publicznie, należy wpisać „tak”.
- NP: jeśli dany gatunek nie występuje już na danym terenie, należy wpisać „x” (opcjonalnie).
- Typ: p = osiadłe, r = wydające potomstwo, c = przelotne, w = zimujące (w przypadku roślin i gatunków niemigrujących należy użyć terminu „osiadłe”).
- Jednostka: i = osobniki pojedyncze, p = pary lub inne jednostki według standardowego wykazu jednostek i kodów zgodnego ze sprawozdawczością na podstawie art. 12 i 17 (zob. [portal referencyjny](#)).
- Kategorie liczebności (kategoria): C = powszechne, R = rzadkie, V = bardzo rzadkie, P = obecne - wypełnić, jeżeli brak jest danych (DD), lub jako uzupełnienie informacji o wielkości populacji.
- Jakość danych: G = „wysoka” (np. na podstawie badań); M = „przeciętna” (np. na podstawie częściowych danych i ekstrapolacji); P = „niska” (np. zgrubne dane szacunkowe); DD = brak danych (kategorię tę należy stosować wyłącznie, jeśli nie da się dokonać nawet zgrubnej oceny wielkości populacji - w takiej sytuacji można pozostawić puste pole dotyczące wielkości populacji, jednak pole „Kategorie liczebności” musi być wypełnione).

3.3. Inne ważne gatunki fauny i flory (opcjonalnie)

Gatunek					Populacja na obszarze				Motywacja						
Grupa	KOD	Nazwa naukowa	S	NP	Wielkość		Jednostka	Kategoria	Gatunki wymienione w załączniku	Inne kategorie					
					Min	Maks		C R V P		IV	V	A	B	C	D
P		Carex dioica						R				X			

P		Carex limosa							V			X			
P		Cinclidium stygium							P			X			
P		Cladium mariscus							P						X
P		Dactylorhiza incarnata							P						X
P		Dactylorhiza majalis							P						X
P		Daphne mezereum							P						X
P		Diphasium complanatum							P						X
P		Drosera rotundifolia							P						X
P		Epipactis palustris							P			X			
P		Helodium blandowii							P			X			
P		Linnaea borealis							P						X
P		Listera ovata							P						X
P		Lycopodium annotinum							P						X
P		Lycopodium clavatum							P						X
I		Nesovitreia petronella							P			X			
P		Nymphaea candida							P						X
P		Paludella squarrosa							P			X			
P		Philonotis calcarea							P			X			
P		Philonotis fontana							P			X			
P		Scorpidium scorpioides							P			X			
P		Sphangnum auriculatum							P			X			
P		Sphangnum fuscum							P			X			
P		Tomentypnum nitens							P			X			

- Grupa: A = płazy, B = ptaki, F = ryby, Fu = grzyby, I = bezkręgowce, L = porosty, M = ssaki, P = rośliny, R = gady.
- KOD: w odniesieniu do ptaków z gatunków wymienionych w załączniku IV i V należy zastosować nazwę naukową oraz kod podany na portalu referencyjnym.
- S: jeśli dane o gatunku mają charakter poufny i nie mogą być udostępnione publicznie, należy wpisać „tak”.
- NP: jeśli dany gatunek nie występuje już na danym terenie, należy wpisać „x” (opcjonalnie).
- Jednostka: i = osobniki pojedyncze, p = pary lub inne jednostki Według standardowego Wykazu jednostek i kodów zgodnego ze sprawozdawczością na podstawie art. 12 i 17 (zob. [portal referencyjny](#)).
- Kategoria: kategorie liczebności (kategoria): C = powszechne, R = rzadkie, V = bardzo rzadkie, P = występuje.
- Kategorie motywacji: IV, V: gatunki z załączników do dyrektywy siedliskowej, A: dane z Krajowej Czerwonej Listy; B: gatunki endemiczne; C: konwencje międzynarodowe; D: inne powody

4. OPIS OBSZARU

4.1. Ogólna charakterystyka obszaru

[Powrót](#)

Pokrycie

Klasa siedliska przyrodniczego	[%]
N19	7.16
N17	66.27
N06	16.4
N16	10.17
Ogółem pokrycia siedliska przyrodniczego	100

Dodatkowa charakterystyka obszaru:

Obszar Natura 2000 obejmuje dolinę rzeki Rurzyca, wraz z przylegającymi do niej niewielkimi fragmentami kompleksów leśnych, poczynając od jaru ze źródłiskami na północny-zachód od Jeziora Krępsko Małe, z którego rzeka bierze swój początek, po odcinek rzeki leżący na północny-wschód od miejscowości Zabrodzie. Dolina wcinając się w otaczającą równinę sandrową, tworzy strome stoki o deniwelacji sięgającej ponad dwudziestu metrów. Charakteryzuje się ona dużym zalesieniem z przeważającym udziałem lasów sosnowych, ustępujących w niższej położonych partiach doliny i na obszarach źródłiskowych olsom, łęgom oraz torfowiskom. W południowo-zachodniej części, ostoja obejmuje rejon zarastającego jeziora Żabie, wraz z szerszą równiną akumulacyjną usytuowane w naturalnej odnodze doliny. Obszar leży prawie całkowicie w obrębie zlewni rzeki Rurzyca stanowiącej prawostronny dopływ rzeki Gwdy, do której uchodzi w rejonie miejscowości Krępsko. Jedynie niewielkie fragmenty obszaru po stronie zachodniej przynależą do dorzecza Pilicy.

Długość całkowita Rurzyca wyznaczającej podłużną oś ostoi wynosi 24 km, z której ponad połowa (11 km) przypada na jeziora (Krępsko Małe, Krępsko Długie, Trzebieszki, Krępsko Górne, Krępsko Średnie, Dąb), posiadające przeważnie mezotroficzny charakter. Poza niespełną pięciokilometrowym, przyujściowym odcinkiem, rzeka płynie przez tereny Natura 2000. Powierzchnia zlewni rzecznej ma zaledwie 77,3 km². Średni przepływ roczny w cieku wynosi około 1,2 m³s⁻¹, rzeka charakteryzuje się małymi wahaniami poziomu wody (do 50 cm). Głównym źródłem zasilania w wodę są opady bezpośrednie i wypływy wód naporowych ze źródeł zasilanych wodami gruntowymi, występującymi w płytszych (ok. 20-30 p.p.t.) warstwach utworów czwartorzędowych ze znaczącym udziałem skał wapiennych. Warunki geologiczne panujące w Dolinie Rurzyca zostały ukształtowane przez ostatnie zlodowacenie poprzez zdeponowanie utworów kenozoicznych o miąższości ponad 120 m na starszych utworach mezozoicznych z okresu dolnej jury. Powstała w wyniku roztopiania lądolodu u schyłku plejstocenu rynna subglacialna, została wypełniona martwym lodem, pokrytym przez piaski formujące się równiny sandrowe. Wytopienie się lodu doprowadziło do powstania doliny z przepływowymi jeziorami rynnowymi, z których sześć największych zachowało się do dzisiaj. Mniejsze i płytsze zbiorniki uległy procesowi lądowania, pogłębionego erozją denną rzeki, stając się miejscem występowania m.in. torfowisk mszarnych.

Dominującym utworem powierzchniowym są piaski sandrowe, o genezie fluwioglacjalnej. W dolinie przeważają gleby rdzawe, utworzone z piasków luźnych, lub słabogliniastych, o odczynie kwaśnym i małej zawartości próchnicy. Liczne są także gleby płowe. Gleby organiczne i organiczno-mineralne związane są z występowaniem terenów bagiennych, torfowisk i źródeł, osiągając większą miąższość w zagłębieniach terenowych. Połodowcowe gliny zwałowe tworzące niewielkie wyspy ostańcowe stanowią skałę macierzystą mineralnych gleb przede wszystkim brunatnych, spotykanych głównie na zboczach doliny.

Teren charakteryzuje się niskim zaludnieniem, w obrębie doliny znajdują się niewielkie wsie Trzebieszki (poza obszarem ostoi) oraz Piaski i Leśniczówka Wrzosey. Dolina stanowi naturalny korytarz ekologiczny o znaczeniu lokalnym, łączący północne obszary Puszczy nad Gwdą z doliną rzeki Gwda. Najpoważniejszą barierą ekologiczną jest poprzecznie przecinająca dolinę droga krajowa nr 22 (wyłączona z obszaru ostoi).

Na terenie ostoi odnotowano liczne występowanie cennych (rzadkich, zagrożonych lub chronionych) gatunków roślin (w tym 60 gatunków mszaków i 40 gatunków roślin naczyniowych) oraz 36 gatunków grzybów i 17 gatunków porostów. Na terenie obszaru Dolina Rurzyca PLH300017, zlokalizowane są cztery rezerваты przyrody, obejmujące łącznie 91% obszaru ostoi. Dolina Rurzyca znajduje się w obrębie obszaru Natura 2000 Puszcza nad Gwdą PLB300012.

4.2. Jakość i znaczenie

Zróznicowana rzeźba terenu wpływa nie tylko na jego znaczące walory krajobrazowe ale przede wszystkim przyczyniła się do ukształtowania na relatywnie niewielkim obszarze 14 typów siedlisk przyrodniczych,

spośród wymienionych w Załączniku I Dyrektywy 92/43/EWG, w tym 11 typów siedlisk wykształconych w stopniu reprezentatywności, pozwalającym na uznanie ich za przedmioty ochrony.

Źródłem na podstawie którego obliczono powierzchnię siedlisk były warstwy przestrzenne opracowane w ramach opracowania pn.: Dokumentacja projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 PLH300017 Dolina Rurzyca [9]

3140 Twardowodne, ubogie w biogeny jeziora z podwodnymi łąkami ramienic.

Siedlisko to obejmuje pięć jezior przepływowych - Krępsko Długie, Trzebieszki, Krępsko Górne, Krępsko Średnie (Radlino), Dąb, oraz zarastające, niewielkie jezioro Żabie (Smolary), charakteryzujących się niską trofią i występowaniem zwartych płatów Charophyta. Jeziora połączone rzeką Rurzycą tworzą alkaliczne, bogate w substancje mineralne habitaty, w których stężenie jonów wapnia waha się od 45,6 mg/dm³ (jez. Krępsko Górne), do 112,5 mg/dm³ (Jez. Trzebieszki). Płaty ramienic w tych jeziorach są zróżnicowane wielkością w zależności od ukształtowania mis poszczególnych zbiorników, jakkolwiek konfiguracja dna nie sprzyja powstawaniu rozległych łąk ramienicowych. Najlepiej wykształcone zespoły obserwuje się w jeziorach Krępsko Górne i Średnie, gdzie tworzą płaty o powierzchni dochodzącej do kilku arów (Dylawerska, Dylawerski 2009). Dominującymi gatunkami w zespołach są *Chara deliculata* oraz *Chara fragilis*, w jeziorze Krępsko Średnie spotykane są także skupienia *Chara contraria*. Ramienice w tych zbiornikach występują często w mozaice z innymi elodeidami, w tym jeziorką morską, rdestnicami oraz – zwłaszcza bliżej brzegów z wyłócznikiem kłosowym i rogiatkiem (Wołejko i in. 2010/2011). Płaty *Chara* zaobserwowano również w rzece Rurzyca poniżej Jeziora Dąb. Znajdujące się poza głównym systemem jezioro-rzeczny ostoi jezioro Żabie ma charakter zbiornika alloiotroficznego, będącego się pod wpływem kwaśnych wód z torfowiska, i posiadające obniżony do 6,9 pH odczyn wody. Zawartość jonów wapnia w wodzie wynosi ok. 21,4 mg/dm³. Ramienice reprezentowane w zbiorniku przez *Ch. deliculata*, *Ch. globularis* i *Ch. intermedia* tworzą rozległe łąki ramienicowe, zdominowane głównie przez zespół *Charetum delicatulae*, co podnosi walory tego siedliska. Mniej licznie spotykane są w jeziorze płaty z ramienicą kolczastą.

W mozaice łąk ramienicowych występują niewielkie płaty związków *Stratiotetum aloidis*, *Myriophyllum spicatum*, *Potamogeton natans*, zaznaczają się także skupienia *Utricularia minor* (Gawroński i in. 2008).

Znaczący wpływ na jezioro mają warunki hydrologiczne panujące w bezpośrednim otoczeniu zbiornika, w obrębie równiny akumulacyjnej. Przesuszenie torfowiska, a następnie zwiększone opady, skutkują większym dopływem substancji humusowych, wypłukiwanych z murszów, powodując wzrost procesów humieutrofizacji, m.in. wzrostu mętności i rozwoju fitoplanktonu. Takie wyraźne pogorszenie jakości siedliska odnotowano po roku 2005. Niewielki płat ramienic ze związku *Charetum fragilis* odnotowano także w cieku odprowadzającym wody jeziora do rzeki Rurzyca. Stan zachowania siedliska i jego ocenę ogólną zaklasyfikowano do kategorii B.

3150 Starorzeczka i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nymphaea*, *Potamogeton*.

Na obszarze ostoi siedlisko 3150 jest reprezentowane przez mezo-eutroficzne jezioro Krępsko Małe, oraz przez fragmenty południowego odcinka rzeki Rurzyca, gdzie tworzy ona rozlewiska o wolniejszym nurcie. Jezioro Krępsko Małe jest relatywnie płytkim (maks. głębokość 8 m), alkalicznym (65,4 mg Ca/ dm³, pH 7,8) zbiornikiem o charakterze mezo-eutroficznym, ze słabo wykształconą strefą szuwarów ze związków *Phragmites*, elementami *Caricetum acutiformis*, oraz niewielkimi płatami *Potamogeton natans* w strefie przybrzeżnej. W zespole elodeidów spotykane są ramienice stanowiące jednak roślinność towarzyszącą. O eutroficznym charakterze zbiornika świadczą pojawiające się niekiedy zakwity glonów (w tym sinicowe - dr. Owsianny – inf. ust). Na rozlewiskach Rurzyca w południowej części ostoi, zwłaszcza na podłożu organicznym rozwinęły się bogate zbiorowiska roślinności wodnej i szuwarowej, m.in. zespoły nymfeidów, roślin pływających - jak osoka aloesowata i żabiściek pływający oraz szuwarów pałkowych, jeżogłówkowych i mallowych (Wołejko i in. 2010/2011). Stan zachowania siedliska i jego ocenę ogólną zaklasyfikowano do kategorii C.

3260 Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników *Ranunculus fluitans*.

Jako siedlisko 3260 uznano praktycznie całą rzekę Rurzyca, za wyjątkiem rozlewisk w południowej części ostoi. Na odcinku rzeki poniżej ujścia z Jeziora Dąb, włosieniczniki współdzielą siedlisko z ramienicami. Zbiorowiska szczególnie dobrze rozwijają się w odcinkach rzeki pomiędzy jeziorami, charakteryzujących się piaszczystym lub piaszczysto-żwirowym dnem i głębokością nie przekraczającą 2 m. Gatunki włosieniczników *Batrachium fluitans*, *B. circinatus* (niesiedliskowy), współwystępują z potocznikiem wąskolistnym *Berula erecta*, rdestnicami, moczarką, pędami strzałki wodnej oraz łączenia baldaszkowatego (Wołejko i in. 2010/2011). W dolnym, przyujściowym odcinku Rurzyca stwierdzono w zbiorowiskach podwyższony udział *Elodea canadensis*, ekspansywnego gatunku wskazującego na wzrost

żyźności wód i przyczyniającego się do zanikania gatunków reprezentatywnych, jednak stan siedliska określono jako właściwy (Szoszkiwicz i inni 2012). Stan zachowania siedliska i jego ocenę ogólną zaklasyfikowano do kategorii C.

4030 Suche wrzosowiska (Calluno-Genistion, Pohlio-Callunion, Calluno-Arctostaphylon).

W Dolinie Rurzyca płat wrzosowiska o charakterze antropogenicznym wykształcił się na odlesionym wydzieleniu w południowej części ostoi, obecnie porastającym nalotem drzew i krzewów w wyniku sukcesji wtórnej. Niewielka powierzchnia, wtórnosukcesyjny charakter siedliska i brak bliższych danych dotyczących składu florystycznego przyczynił się do nadania siedlisku oceny D

7110* Torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe).

Siedlisko jest reprezentowane przez występujące na północ od jeziora Smolary niewielkie torfowisko kottowe (0,63ha) z zespołem *Sphagnetum magellanici*. Warstwę mszystą buduje głównie torfowiec magellański *Sphagnum magellani*, rzadziej torfowce: czerwony *S. rubellum*, brunatny *S. fuscum*, oraz *S. rusowii*. Występują tu ponadto przedstawiciele rodziny Ericaceae – żurawina błotna *Oxycoccus palustris*, oraz modrzewnica zwyczajna *Andromeda polifolia*, spotykana jest wełnianka pochwowata *Eriophorum vaginatum* i liczniejsza od niej wełnianka wąskolistna *E. angustifolium*, a także turzycy. Mszar wykazuje objawy degradacji wynikające głównie z obniżenia poziomu wód gruntowych, co wiąże się z wkraczaniem na torfowisko brzozy brodawkowatej *Betula pendula*, oraz sosny zwyczajnej *Pinus sylvestris* (Gawroński i in. 2008). Stan zachowania siedliska i jego ocenę ogólną zaklasyfikowano do kategorii D.

7140 Torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z Scheuchzerio-Caricetea).

Na obszarze PLH 300017, siedlisko jest reprezentowane w postaci rozległego kompleksu mszarnego wokół jeziora Żabie (Smolary), w południowo-zachodniej części ostoi i trzech innych, niewielkich torfowisk przejściowych. Cechą charakterystyczną torfowisk wokół jeziora Smolary jest duże zróżnicowanie zbiorowisk, tworzących znaczną mozaikę płatów (Jasnowska, Jasnowski 1993a, Gawroński i in. 2008). Największe powierzchnie zajmują mszary budowane przez turzycę dzióbkowatą *Carex rostrata* i torfowca odgiętego *Sphagnum fallax* - *Sphagno apiculati*-*Caricetum rostratae*, oraz mszar z wełnianką wąskolistną *Eriophorum angustifolium* – *Sphagno recurvi*-*Eriophoretum angustifolii*. W ich obrębie licznie występują: żurawina błotna *Oxycoccus palustris* i turzycyca sina *Carex canescens*. Cechą tych zbiorowisk mszarnych jest duża różnorodność mchów torfowców. W płatach *Sphagno recurvi*-*Eriophoretum angustifolii* na torfowiskach w południowej części rezerwatu stwierdzono nieliczne występowanie rzadkiej i zagrożonej turzycy *Carex dioica*. Na szczególną uwagę z grupy zbiorowisk torfowiskowych zasługują zbiorowiska dolinkowe – mszar dolinkowy (*Caricetum limosae*)

i mszar przygielkowy (*Sphagno tenelli*-*Rhynchosporium albae*). Zbiorowiska te cechowały się silnie rozwiniętą warstwą mszystą budowaną głównie przez *Sphagnum fallax*, zajmując w mozaice zbiorowisk torfowiskowych miejsca silniej uwodnione (Jasnowska, Jasnowski 1993b, 199d, Gawroński i in. 2008). Znaczne powierzchnie na torfowiskach wokół południowej i zachodniej części jeziora, obejmuje zbiorowisko z dominacją *Phragmites australis*, oraz *Sphagnum fallax* w warstwie mszystej. Rozrost trzciny wiązać się może z pogarszającymi się warunkami hydrologicznymi- obniżaniem poziomu wód gruntowych i przesuszaniem podłoża torfowego, prowadzącymi do degradacji siedliska. Na obszarze torfowisk przejściowych zaobserwować można ponadto rozległą enklawę zespołów z klasy *Oxycocco-Sphagnetum* utożsamianych z torfowiskami wysokimi. Warstwa mszysta budowana jest w nich przez torfowca magellańskiego *Sphagnum magellanicum*, a rzadziej przez *S. rubellum*, *S. fuscum* i *S. rusowii*. Zbiorowisko to ma zwykle postać płaskich, wielkopowierzchniowych płatów, jednak w znacznych partiach torfowiska zanika pod wpływem obniżania poziomu wód gruntowych i wzrostu żyźności (Jasnowska, Jasnowski 1993b, Gawroński i in. 2008). Stan zachowania siedliska i jego ocenę ogólną zaklasyfikowano do kategorii C.

7220* Źródła wapienne ze zbiorowiskami *Cratoneurion commutati*.

Siedlisko to, licznie reprezentowane w Dolinie Rurzyca obejmuje źródła wypływu zmineralizowanych wód podziemnych z aktywnym procesem wytrącania węglanu wapnia w formie trawertynów, lub innych rodzajów martwicy wapiennej, którym towarzyszy roślinność ze związku *Cratoneurion commutati* z dominującym udziałem mszaków. Źródła wapienne są w Polsce siedliskiem drobnopowierzchniowym (od kilku do kilkuset m²), a procesy petryfikacji zwłaszcza na obszarze Polski Północnej są sporadyczne i zachodzą na małych powierzchniach. W obrębie Doliny Rurzyca występują one obecnie ze słabym natężeniem, natomiast występują identyfikatory fitosocjologiczne w postaci charakterystycznych gatunków i typowo wykształconych zbiorowisk roślinnych (Wołejko 2000a,

Wołejko i in. 2010/2011), w związku z czym siedlisko to można zaklasyfikować do podtypu 7220-2/n. Tworzą je głównie zbiorowiska roślin zarodnikowych

i naczyniowych z klasy Montio-Cardaminea i związku Cratoneuron commutatum, spośród których można wymienić liczne gatunki mchów i wątrobowców, oraz roślin naczyniowych, w tym żebrowce: zmienny Cratoneuron commutatum i paprociowy C. filicinum, Brachythecium rivulare, rzeżuchę gorzką Cardamine amara, gwiazdnicę bagienną Stellaria uliginosa, śledziennicę skrętolistną Chrysplenium alternifolium. Na obszarach źródliskowych spotykana jest m.in. rzęsa trójrowkowa Lemna trisulca, miętlica Agrostis stolonifera, jaskier rozłogowy Ranunculus repens, pokrzywa (Utricularia dioides), manna Glyceria fluitans, G. nemoralis oraz turzycza zaostrowana Carex acutiformis (Jasnowska, Jasnowski 1993c, 1993d, Wołejko 2000b, 2000c, Wołejko i in. 2010/2011, Dylawerska, Dylawerski 2009).

Na szczególnie obfitującym w źródła północnym skraju ostoi (rezerwacie Diabli Skok) tworzą się zespoły z różnorodnym udziałem żebrowców, B. rivulare, rzeżuchy gorzkiej, oraz manny i pokrzywy (Grootjans i in. 1999). Cechą charakterystyczną tych siedlisk jest złożony, mozaikowy układ zespołów roślinnych o niewielkich powierzchniach. Źródła w Dolinie Rurzyca występują ponadto najczęściej jako element większych kompleksów źródliskowych, w postaci torfowisk, olsów i łągów źródliskowych (Wołejko L. 2000c, 2000d, 2000e). Najliczniej spotykane są one w północnym rejonie obszaru, zwłaszcza na terenie wspomnianego rezerwatu „Diabli Skok”, koncentracja źródeł występuje także na terasie nadbrzeżnej przy zachodnim brzegu Jez. Krępsko Górne. Natomiast w południowej części obszaru alkaliczne źródła spotykane są sporadycznie. Stan zachowania siedliska i jego ocenę ogólną zaklasyfikowano do kategorii B.

7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk.

Torfowiska alkaliczne w Dolinie Rurzyca są licznie spotykane wzdłuż całego przebiegu rzeki, jednak większe i szczególnie cenne kompleksy soligenicznych mechowisk występują w południowej części OZW poniżej jez. Krępsko Średnie. Stanowią one część ekosystemów pojeziornych, powstałych

w miejscu płytkich, dawnych jezior przepływowych, poddanych procesom terestrializacji, o czym może świadczyć obecność warstwy gyttii i kredy jeziornej pod pokładami torfów turzycowych i mszystych

w stratygrafii tych obiektów. Ponieważ warstwy kredy i gyttii są słabo przepuszczalne dla wód podziemnych, mechowiska są zasilane głównie przez wody naporowe dopływające bocznie z warstw wodonośnych.

Występowanie innych płatów mechowisk, zwłaszcza w północnej części ostoi można wiązać z zabagnianiem doliny rzecznej połączonej z suplementacją przez zasobne w wapń wody podziemne. Miejscami tworzą one charakterystyczne formy kopułowe (Wołejko i in. 2010/2011). Istniejące siedliska stanowią jedynie połowę

obszaru dawnych torfowisk, zajętych obecnie przez zbiorowiska zaroślowe i leśne, wtórnie wykształcone na podłożu torfowym. Torfowiska charakteryzują się zróżnicowaną strukturą fitocenotyczną w której

najważniejszy element składowy roślinności torfowisk alkalicznych stanowią zespoły mechowisk z klasy Scheuchzeria-Caricetea nigrae. Roślinność najlepiej zachowanych fragmentów torfowisk alkalicznych w

dolinie, reprezentowana jest przez fitocenozy turzycy obłej Caricetum diandrae, występującej w silnie uwodnionej, przylegającej do rzeki strefie, turzycy prosowatej i łuszczkowatej Caricetum

paniculatae-lepidocarphae, ponikła skąpokwiatowego Eleocharitetum quinqueflorae, przez zbiorowisko bobrka trójlistkowego i torfowca obłego Menyanthes-Sphagnetum teretis oraz mechowiskowe postaci szuwaru turzycy dzióbkiowej i turzycy tunikowej (Wołejko, Piotrowska 2011, Wołejko i in. 2010/2011). Płaty roślinności

mechowiskowej występują w kompleksie z szuwarami wielkoturzycowymi budowanymi m.in. przez turzycę prosową Caricetum paniculatae, tunikową Caricetum appropinquatae oraz błotną Caricetum acutiformis. W

południowej części ostoi (np. w rezerwacie Smolary) spotyka się siedliska reprezentujące w zasadzie żyzne, soligeniczne torfowiska niskie, o wysokim stopniu uwodnienia, niekiedy lekko kwaśnym odczynie wody,

charakteryzującej się wysokim stopniem mineralizacji. W strefie przybrzeżnej tworzy je roślinność

szuwarowo-mszarna (m.in. zbiorowiska turzycy obłej i z mchem Paludella squarrosa), wyżej zaś mechowiska. Warstwę mszystą budują tu głównie Hamatocaulis vernicosus, Drepanocladus polycarpus i

Helodium blandowii, rzadziej torfowce Sphagnum teres czy S. fallax (Gawroński i in. 2008). Mechowiska, zwłaszcza południowej części ostoi stanowiące jedno z najbogatszych florystycznych biocenoz obszaru, są miejscem występowania cennych gatunków mszaków i roślin naczyniowych,

w tym licznych populacji gatunków z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej takich jak Hamatocaulis vernicosus i Liparis loeselii oraz Palludella squarrosa, Sphagnum teres, Calliergonella cuspidata, Carex flava, Carex

diandra, Carex lasiocarpa, Dactylorhiza incarnata, Hydrocotyle vulgaris, Parnassia palustris, Epipactis palustris, Stellaria alsina, Ophioglossum vulgatum, Valeriana dioica, Utricularia minor, Cicutia virosa i innych

(Wołejko 2002, Gawroński i in. 2008, Stańko, Wołejko 2006, Wołejko i in. 2010/2011). Stanowią ponadto

siedlisko cennych gatunków fauny (np. Vertigo moulinsiana, V. angustior). Przyczyniło się to do przyznania wysokiej oceny (kategoria A) reprezentatywności i stanu zachowania tych siedlisk na terenie ostoi. Niemniej

w niektórych płatach torfowisk uwidaczniają się zniekształcenia o charakterze antropogenicznym, lub sukcesyjnym, wynikające z naruszenia w przeszłości naturalnych warunków hydrologicznych. Obserwuje się m.in. pojawianie zdegradowanych postaci *Calthion*, wkraczanie roślinności drzewiastej i zaroślowej (Wołejko i in. 2010/2011, Stańko 2011, Wołejko, Piotrowska 2011). Przykładem zmian antropogenicznych może być torfowisko za Jez. Dąb, którego płat (oddz. leśny 510c), cechuje się znacznym przekształceniem wynikającym z zalesienia go olchą czarną, po zarzuceniu ekstensywnego użytkowania, zaś sąsiadujący fragment położony nad rzeką (oddz. 510a) zachowuje cechy kalcyfilnego torfowiska z znacznym udziałem mchów: *Drepanocladus intermedius*, *Campyllum stellatum*, *Cratoneuron commutatum*, *Thuidium lanatum*, *Bryum pseudotriquetrum*, *Fissidens adianthoides*, *Calliergonella cuspidata*, *Camptothecium nitens* i *Aulacomnium palustre*. Roślinność naczyniową stanowią tam turzyce: pospolita, prosowata, łuszczkowata i prosowa; zioła: kozłek dwupienny, storczyki - szerokolistny i krwisty, bobrek trójlistkowy, siedmiopalecznik błotny, świbka błotna, wążkrota zwyczajna, jaskier wielki, fiołek błotny, oraz trawy: mietlica psia, trzęślica modra, kłosówka wełnista, tomka wonna, rajgras francuski, (Dylawerska, Dylawerski 2009). Siedlisko podlega jednak sukcesji w postaci pojawiającego się nalotu brzozy omszonej i sosny, a także krzewów wierzby rokity. Z kolei torfowisko znajdujące się pomiędzy jez. Krapsko Średnie i Dąb ma postać sporadycznie użytkowanej, regenerującej się łąki mechowskowej z uwidaczniającymi się trawertynami w warstwie torfu. Odnotowano tam nieliczne występowanie turówki wonnej *Hierochloe odorata*, oraz storczyki: *Dactylorhiza incarnata* i *D. majalis*. Stan zachowania siedliska i jego ocenę ogólną zaklasyfikowano do kategorii A.

9110 Kwaśne buczyny (*Luzulo-Fagenion*)

Kompleksy kwaśnych buczyn spotyka się przede wszystkim w północnej części Doliny Rurzyca, począwszy od rejonu rezerwatu Diabli Skok, po stoki zboczy przy jez. Krępsko Długie, dużo mniejsze, izolowane płaty występują ponadto w rejonie jez. Krępsko Górne. Typowo wykształcone buczyny w obrębie ostoi stanowią cieniste, pozbawione często ścioly lasy, w których warstwę podszytu tworzą podrosty buka, oraz krzewy, wśród których z większą stałością występują wawrzynek wilczełyko, trzmielina, a nawet leszczyna. Runo i warstwa mszaków, chociaż dosyć bogate w gatunki, zajmują zwykle nieznaczne powierzchnie w płatach roślinnych (Wołejko i in. 2010/2011). Wśród mszaków odnotowano występowanie płonnika strojnego *Polytrichum formosum*, widłozębu miotlastego *Dicranum scoparium*, merzyka groblowego *Mnium hornum*. Porosty reprezentowane są zwykle przez gatunki chrobotków *Cladonia*. Z roślin zielnych stosunkowo największy udział mają trawy i niektóre inne acydofilne gatunki jednoliścienne oraz drobne byliny. Należą do nich przede wszystkim: śmiełek pogięty *Deschampsia flexuosa*, kosmatka owłosiona *Luzula pilosa*, turzyca pigułkowata *Carex pilulifera*, trzcinnik leśny *Calamagrostis arundinacea*, szczawik zajęczy *Oxalis acetosella*, konwalijka dwulistna *Maianthemum bifolium*, przetaczniki: ożankowy *Veronica chamaedrys* i leśny *Veronica officinalis* oraz siódmaczek leśny *Trientalis europaea*. Nielicznym, lecz stałym komponentem jest także borówka czarna *Vaccinium myrtillus* Jasnowska i in. 1993c, 1993d, Wołejko i in. 2010/2011). Specyficzną cechą kwaśnych buczyn w Dolinie Rurzyca jest znacząca obecność w runie gatunków łągowych. Blisko połowa płatów kwaśnej buczyny znajdujące się w obrębie ostoi jest reprezentowane przez dobrze wykształcone, stare drzewostany z typowymi dla tego siedliska zbiorowiskami roślinnymi, większość płatów wskazuje różne oznaki degradacji i zniekształceń, np. w postaci dawnych nasadzeń sosny, występowania kilku gatunków pochodzenia obcego (zwykle domieszkowo, niekiedy jednak osiadających większy udział w drzewostanach), zmniejszony, lub wręcz niski udział buka, oraz występowanie w podszybie i runie domieszek gatunków grądowych i obcych (Biuro Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Szczecinku 2013a, 2013b, 2013c, 2013d). Z tych powodów stan zachowania siedliska i jego ocenę ogólną zaklasyfikowano do kategorii C.

9130 Żyzne buczyny (*Dentario glandulosae-Fagenion*, *Galio odorati-Fagenion*)

Żyzne buczyny są reprezentowane w ostoi głównie przez stare drzewostany, z silną dominacją buka *Fagus sylvatica* w pierwszym piętrze, uzupełnianego przez sosnę. Nielicznymi gatunkami domieszkowymi są jesion i brzoza. Warstwa krzewów jest z reguły uboga i dominuje w niej głównie podrost buka, spotykany jest także rozpowszechniony w lasach ostoi wawrzynek wilczełyko. Warstwa zielna – zazwyczaj dobrze rozwinięta – budowana jest przez m.in. przytulię czepną, gwiazdnicę wielkokwiatową. Żyzne buczyny stanowią niewielką część lasów ostoi, główny płat siedliska występuje nad jeziorem Krępsko Długie, niewielkie powierzchniowo drzewostany spotkać można także w północnym skraju ostoi, w rezerwacie „Diabli Skok”. Stan zachowania siedliska i jego ocenę ogólną zaklasyfikowano do kategorii C.

9160 Grąd subatlantycki (Stellario-Carpinetum)

Lasy o charakterze grądu subatlantyckiego skupione są w pasie ciągnącym się od pld. brzegów jez. Krępsko Długie po jezioro Trzebieszki, jedynie niewielki, izolowany płat tego siedliska porasta fragment zboczy doliny przy zachodnim brzegu Jez. Krępsko Górne. Większość grądów w dolinie Rurzyca cechuje się zniekształceniami, przede wszystkim w strukturze drzewostanu objawiającymi się głównie niewielkim udziałem, lub wręcz brakiem w nim grabów, rzadziej niezadowolającym udziałem gatunków liściastych nie należących do grupy gatunków wczesnosukcesyjnych w tym dębów i buków, oraz występowaniem gatunków obcych geograficznie i ekologicznie, m.in. sztucznie wprowadzonej sosny, modrzewia i świerka (Biuro Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Szczecinku 2013a, 2013b, 2013c, 2013d). Dobrze zazwyczaj rozwinięte runo zawiera gatunki charakterystyczne z klasy *Querco-Fagetea* w tym m.in. zawilca gajowego *Anemone nemorosa* gwiazdnicę wielkokwiatową *Stellaria holostea*, gajowca żółtego *Galebdolon luteum* z dodatkiem gatunków łągowych. W runie jednego z płatów siedliska stwierdzono liczne występowanie konwalii majowej. W warstwie krzewów stałą obecnością charakteryzuje się leszczyna, dość często odnotowuje się ponadto obecność wawrzynka wilczelyko (Dylawerska, Dylawerski 2009, Wołejko i in. 2010/2011). Stan zachowania siedliska i jego ocenę ogólną zaklasyfikowano do kategorii C.

91D0* Bory i lasy bagienne (*Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis*, *Vaccinio uliginosi-Pinetum*, *Pino mugo-Sphagnetum*, *Sphagno girgensohnii-Piceetum* i brzozowo-sosnowe bagienne lasy borealne)

Typowym przedstawicielem siedlisk tego typu w Dolinie Rurzyca są inicjalne bory bagienne formujące się na przesuszonych torfowiskach w niewielkich obniżeniach wśród borów sosnowych. W większości są one zarośnięte sosną, niekiedy przez zbiorowisko *Betuletum pubescentis*. W warstwie mszystej i zielnej występują resztki torfowców sity, lub trzęślica modra (Wołejko i in. 2010/2011). Ze względu na relatywnie niewielką powierzchnię, pogłębiające się obniżenie poziomu wód gruntowych stanowią one przejściowy etap w sukcesji do dalszych zbiorowisk leśnych. Nietypową, zubożoną florystycznie postać siedliska- olsy torfowcowe zaobserwowano na obrzeżach mszaru w południowo-wschodniej części ostoi (rezerwat Smolary). Również to stanowisko, największe spośród wszystkich płatów siedliska charakteryzuje się przesuszeniem i wkraczaniem trzęślicy (Gawroński i in. 2008). Stan zachowania siedliska i jego ocenę ogólną zaklasyfikowano do kategorii D.

91E0* Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albae*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*, olsy źródliskowe)

Łęgi występują wzdłuż koryta rzeczno, nad brzegami jezior, zabagnionych obniżeniach terenowych, na obszarach źródliskowych i obrzeżach soligenicznych torfowisk jako wynik zaawansowanych procesów sukcesyjnych. W Dolinie Rurzyca jest to drugie co do wielkości siedlisko o charakterze leśnym. Różny charakter reżimu hydrologicznego, określającego natężenie i sposób zasilania w wodę- (powierzchniowy i podziemny, a najczęściej mieszany) przyczynił się do powstania znacznego zróżnicowania form i odmian, oraz znaczącej dynamiki tego zbiorowiska. Dominującym zespołem są łęgi jesionowo-olszowe *Fraxino-Alnetum*, występujące w dwóch wariantach –typowym (*Fraxino-Alnetum typicum*), oraz rzadszym ze szczyrem (*Fraxino-Alnetum var. Mercurialis perennis*) związane głównie z obszarami źródliskowymi, lecz także spotykane w siedliskach nadrzecznych i przyjeziornych o mieszanym charakterze zasilania w wodę). W runie oprócz typowych gatunków łągowych i leśnych występują przedstawiciele roślinności źródliskowej z klasy *Montio-Cardaminetea* (Wołejko 2000e, Wołejko i in. 2010/2011). Drzewostan budowany jest przede wszystkim przez olchę czarną z dodatkiem jesiona wyniosłego, w niektórych płatach zaznacza się udział buka i brzozy, oraz domieszkowo- świerka i klonu. W warstwie podszytu występuje z duża stałością czeremcha pospolita, olcha szara i wawrzynek wilczelyko, spotykane są ponadto leszczyna, kruszyna pospolita, kostrzewa, buk, oraz sporadycznie głąg i czarny bez. Typowym przedstawicielem runa jest przytulia czepna, czartawa pospolita, w niektórych płatach spotyka się liczniej bobrka trójlistkowego i konwalię majową.

Występowanie olsów wiąże się z obecnością bardziej uwodnionych siedlisk- zabagnionym dnie doliny, silnie uwodnionych torfowiskach soligenicznych, oraz w bezpośrednim kontakcie z wodami jeziornymi i rzecznoymi. Wpływ źródeł spowodował wykształcenie się kilkuwariantowej postaci olsu źródliskowego *Cardamino-Alnetum glutinosae* z rzeżuchą gorzką i śledziennicą skrętolistną. Na uwagę zwracają też występujące u brzegów niektórych jezior pływające olsy paprociowe i zespoły łożowisk *Salicetrum pentandro-cinereae* (Wołejko 2000e, Dylawerska, Dylawerski 2009, Wołejko i in. 2010/2011).

Łęgi i olsy zaliczane do siedliska 91E0 stanowią najbardziej naturalne zbiorowiska leśne w obrębie Doliny Rurzyca, odznaczając się bardzo dobrym stanem zachowania i tendencją do zwiększania swojego arealu. Niektóre płaty siedliska stanowiące okrajowe siedliska na obrzeżach torfowisk zagrożone są spadkiem

poziomu nawodnienia, niewielka część płatów wykazuje objawy apofityzacji. Stan zachowania siedliska i jego ocenę ogólną zaklasyfikowano do kategorii B.

91T0 Sosnowy bór chrobotkowy (Cladonio-Pinetum i chrobotkowa postać Peucedano-Pinetum)
Fragmenty borów chrobotkowych występują w rejonie jeziora Krępsko Średnie, oraz w otoczeniu kompleksu jeziorowo-mszarnego rezerwatu „Smolary” w południowej części ostoi. Stanowisko usytuowane na południe od Jez. Krępsko Średnie stanowi typowy płat tego siedliska charakteryzujący się stałym, prawie wyłącznym udziałem porostów w runie, wśród których dominuje chrobotek kolczasty *Cladonia rangiformis* i chrobotek reniferowy *Cladonia rangiferina*. Występuje tu ponadto rzadki chrobotek alpejski *Cladonia stellaris*, oraz chronione gatunki widłaków: *Lycopodium clavatum*, *Huperzia selago* i *Diphasiastrum complanatum* (Dylawerska, Dylawerski 2009). Zbiorowiska chrobotków w rezerwacie „Smolary” nawiązujące silnie do zespołu Cladonio-Pinetum związane są z młodymi, bardzo suchymi borami sosnowymi. W związku ze zwiększeniem zwarcia koron w starzejących się drzewostanach udział porostów w runie ulega zmniejszeniu, co może wskazywać na naturalną tendencję do przekształceń w inny typ ekosystemu borowego (Gawroński i in. 2008). Stan zachowania siedliska i jego ocenę ogólną zaklasyfikowano do kategorii C.

Poza siedliskami przyrodniczymi, w obszarze Natura 2000 występuje 6 gatunków zwierząt i 2 gatunki roślin z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej:

1337 Bóbr europejski *Castor fiber*

Gatunek rozpowszechniony w obrębie całej Doliny Rurzy, o czym świadczą ślady aktywności pokarmowej, żeremia i bezpośrednie obserwacje osobników. Bobry bytują zwykle w norach na obrzeżach jezior i rzeki, sporadycznie budując niewielkie żeremia, nie wznoszą też tam. Preferowanym przez nie źródłem pokarmu w drzewostanach są osiki, a wobec ich rzadszego występowania na terenie ostoi, odżywiają się bukami, olchami, dębami, a nawet sporadycznie drzewami iglastymi. Liczba osobników, z uwagi na rozproszony charakter ich występowania jest trudna do określenia. Populację bobrów można oszacować na 2-3 rodziny (m.in. występujące w południowym rejonie jez. Krępsko Małe, oraz odcinku Rurzy pomiędzy jez. Krępsko Długie i Trzebieszki) oraz nieustaloną bliżej liczbę osobników migrujących wzdłuż rzeki. Warunki środowiskowe, a w pewnym stopniu także baza pokarmowa sprawiają, że Dolinę Rurzy można uznać za siedlisko suboptymalne, o ograniczonej pojemności ekologicznej dla tego gatunku, stąd liczebność populacji, pomimo tendencji ekspansywnych nie powinna ulec drastycznemu wzrostowi. Z uwagi na niewielką liczebność gatunku, w stosunku do liczebności populacji krajowej, populację lokalną oceniono jako D.

1188 Kumak nizinny *Bombina bombina*

Jedyne stanowisko kumaka nizinnego zaobserwowano na rozlewiskach rzeki Rurzy w rejonie torfowiska za jez. Dąb, gdzie kilkakrotnie odnotowano głosy godowe samców (Dylawerska, Dylawerski 2009). Ze względu na brak optymalnych siedlisk dla tego gatunku, preferującego otwarte, płytkie zbiorniki wodne z łagodnym spadkiem linii brzegowej, Dolina Rurzy stanowi obszar o marginalnym znaczeniu dla tego gatunku. Niemniej możliwe jest utrzymywanie się niewielkiej populacji we fragmentach biotopów powstających w zróżnicowanym ekosystemie jeziorno-rzeczyn, spełniających wymagania środowiskowe kumaków, do jakich należą właśnie płytkie rozlewiska za jez. Dąb. Z uwagi na niewielką liczebność gatunku, w stosunku do liczebności populacji krajowej, populację lokalną oceniono jako D.

1014 Poczwarówka zwężona *Vertigo angustior*

Poczwarówka zwężona występuje na kilku alkalicznych torfowiskach i turzycowiskach pojeziornych, zlokalizowanych głównie w środkowej i południowej części Doliny Rurzy (Książkiewicz 2008, Barga-Więclawska 2010). Gatunek ten preferuje w dolinie siedliska o stałej wilgotności podłoża i nie ulegających podtopieniu, porośnięte przez turzycę (m.in. turzycę błotną *Carex acutiformis* i prosową *C. paniculata*), oraz mchy, zasiedlając najczęściej wilgotne i obumarłe liście. Relatywnie duże powierzchnie zasiedlanych torfowisk pozwoliły na utrzymanie korzystnych warunków na stanowiskach poczwarówki zwężonej, silnie narażonej na zacienianie przez wkraczający nalot drzew i krzewów, oraz wzrastającą eutrofizację. Stąd stan siedliska, określany miarą jego fragmentacji, stopnia zarośnięcia i wilgotności oceniono jako właściwy. Badane populacje charakteryzowały się jednak obniżonym zagęszczeniem, oraz zaburzoną strukturą wiekową z udziałem osobników młodych nie przekraczającym 25%

(Barga-Więclawska 2010). Liczebność populacji, stan zachowania gatunku i ogólna ocena B.

1016 Poczwarówka jajowata *Vertigo moulinsiana*

Występowanie poczwarówki jajowatej stwierdzono na dziewięciu stanowiskach związanych z alkalicznymi torfowiskami, oraz nadrzecznymi pasmami turzycowisk, rozproszonych wzdłuż całego biegu rzeki Rurzyca (Książkiewicz 2008, Barga-Więclawska 2010). Ślimaki z tego gatunku preferują siedliska bardzo wilgotne, zabagnione, występując na pędach trzin i turzyc najczęściej wznoszących się ponad poziom silnie uwodnionego gruntu. Poczwarówka jajowata tworzy w Dolinie Rurzyca liczne populacje o prawidłowej strukturze wiekowej, zaś stan siedlisk pod względem badanych parametrów (fragmentacji, stopnia zarośnięcia i wilgotności) oceniono jako właściwy (Barga-Więclawska 2010). Ze względu na większą liczbę optymalnych biotopów, jej zasięg występowania i liczebność są większe niż omawianego wcześniej gatunku *V. agustior*. Niektóre stanowiska (np. w turzycowisko w rejonie Trzebieszek) charakteryzujące się zróżnicowanymi warunkami hydrologicznymi stanowiły habitat dla obu gatunków poczwarówek. Liczebność populacji, stan zachowania gatunku i ogólna ocena A.

1032 Skójka gruboskorupkowa *Unio crassus*

Jest to duży gatunek małża związany z czystymi, niewielkimi ciekami o piaszczystym, lub piaszczysto-żwirowym dnie. Skójka gruboskorupkowa występuje w całym biegu Rurzyca, tworząc jednak niezbyt liczną populację o zróżnicowanym w poszczególnych odcinkach rzeki zagęszczeniu. Zdecydowanie liczniej spotykana jest w środkowym biegu tej rzeki w przesmykach pomiędzy jeziorami, charakteryzujących się najbardziej optymalnymi warunkami środowiskowymi. Stan populacji w Rurzycu został uznany za zły, o czym zadecydowały niska liczebność na większości stanowisk, zaburzona struktura wiekowa, charakteryzująca się brakiem osobników młodocianych, poniżej 3 lat, oraz lokalnie niekorzystny udział *U. crassus* w zespole skójek, reprezentowanych w rzece głównie przez *U. tumidus* oraz *Anodonta anatina*. Warunki abiotyczne siedliska należy uznać za odpowiednie, nie stwierdzono występowania zanieczyszczeń ze źródeł punktowych, lub rozproszonych, rzeka charakteryzuje się wysokim stopniem naturalności, stanowi jednak suboptymalny wariant środowiska dla *U. crassus*. Populacja skójki gruboskorupkowej jakkolwiek nieliczna i na pewnych odcinkach rozproszona jest trwała i niezagrożona. Stanowi ważny element biocenozy ostoi i rezerwuaru gatunku w skali lokalnej, jednak biorąc pod uwagę niewielką długość cieku, nie posiada znaczącego udziału w krajowej populacji. W tej sytuacji, populacji przyznano ocenę D.

1060 Czerwończyk nieparek *Lycaena dispar*

Gatunek ten, związany ze środowiskami wilgotnych łąk i torfowisk niskich, oraz okrajowymi siedliskami dolin rzecznych został zaobserwowany w Dolinie Rurzyca na kilku alkalicznych torfowiskach (m.in. pomiędzy jeziorami Krępsko Małe i Długie, koło osady Piaski, na torfowisku za Jez. Dąb oraz przy południowym skraju ostoi). Tworzy rozproszoną, nieliczną populację, która nie ma znaczenia dla zasobów tego gatunku na terenie kraju. Przyczyną małej liczebności nieparka mogą być ograniczona dostępność roślin żywicielskich gąsienic (szczawioń: lancetowatego, tępolistnego, kędzierzawego i zwyczajnego) w siedliskach. W tej sytuacji, populacji przyznano ocenę D.

1903 Lipiennik loesela *Liparis loeselii*

Lipiennik loesela to niepozorna roślina z rodziny storczykowatych zasiedlająca chętnie torfowiska. Jest to roślina światłolubna, kalcyfilna, preferująca miejsca o wysokiej wilgotności, lecz nie zalewane, o słabym zwarcie roślin naczyniowych, natomiast z dobrze wykształconą warstwą mszystą. W Dolinie Rurzyca występuje jedno stanowisko tego storczyka, zlokalizowane na alkalicznym torfowisku w południowej części obszaru. Prowadzone badania monitoringowe wykazały właściwy stan siedliska, oraz zasiedlającej je licznej populacji lipiennika, szacowanej na 1000 osobników (Anonymus 2009, Stańko, Wołejko 2006, Wołejko i in. 2010/2011). Liczebność populacji oceniono jako B, stan zachowania gatunku i ogólna ocena A.

6216 Haczykowiec błyszczący *Hamatocaulis vernicosus*

Haczykowiec błyszczący jest światłolubnym mchem preferującym silnie uwodnione siedliska do których należą torfowiska zasadowe, przejściowe, lub nakredowe, a także mechowiska. W Dolinie Rurzyca występuje na dwóch soligenicznych torfowiskach pojeziernych zlokalizowanych w południowej części ostoi, w rezerwach „Smolary” („Torfowisko Żurawi”) i „Wielkopolska Dolina Rurzyca” (Gawroński i in. 2008, Wołejko i in. 2010/2011). Jako stanowisko tego gatunku wskazano ponadto torfowisko za Jez. Dąb (Dylawerska, Dylawerski 2009). Populację zasiedlającą rezerwat „Smolary” oceniono

na ok. 5 m² darni, zaś występującą na torfowisku w południowym skraju rezerwatu „Wielkopolska Dolina Rurzyca” na ok. 250 m² (biolog dr A. Rucińska –inf.ust). Zajmuje w nich najsilniej uwodnione fragmenty trzęsawisk przy rzece Rurzyca, tworząc rozległe płyty darni. Jego występowanie związane jest ze zbiorowiskami *Caricetum paniculate*, *Scorpidio-Caricetum diandrae*, oraz *Thelypterido-Phragmitetum*. Prowadzone badania monitoringowe na torfowisku w Wielkopolskiej Dolinie Rurzyca (Stebel i in. 2012) wykazały właściwy stan zachowania populacji oraz siedliska, choć za nie zadawalające (U1) uznano takie wskaźniki jak uwodnienie podłoża, zwarcie runa, fragmentację i stopień zarośnięcia siedliska. Biorąc pod uwagę duże zasoby *H. vernicosus* na terenie obszaru, jak również właściwy stan zachowania gatunku (FV) otrzymał on ogólną ocenę B.

4.3. Zagrożenia, presje i działania mające wpływ na obszar

Najważniejsze oddziaływania i działalność mające duży wpływ na obszar

Oddziaływania negatywne			
Poziom	Zagrożenia i presje [kod]	Zanieczyszczenie (opcjonalnie) [kod]	Wewnętrzne / zewnętrzne [i o b]
L	K04		i
L	K03.01		i
L	J03.01		i
L	J02.07		i
L	J02.01		o
L	A03.03		i
M	H04.03		o
M	K04.05		i
M	K02.01		i
M	H01.05		i
M	G01.08		i
M	G01.01.02		i
M	F02.02.03		i
M	F02.02.03		i
M	E03.01		b
M	D01		i
M	B04		i
H	K02.03		b
H	M01.02		o
H	H01		b
H	I01		i
H	G05.01		i
Oddziaływania pozytywne			
Poziom	Działania, zarządzanie [kod]	Zanieczyszczenie (opcjonalnie) [kod]	Wewnętrzne / zewnętrzne [i o b]
L	X	X	i

Poziom: H = wysoki, M = średni, L = niski.

Zanieczyszczenie: N = stosowanie azotu, P = stosowanie fosforu/fosforanów, A = stosowanie kwasów/zakwaszanie, T = toksyczne chemikalia nieorganiczne,

O = toksyczne chemikalia organiczne, X = zanieczyszczenia mieszane.

i = wewnętrzne, o = zewnętrzne, b = jednocześnie.

4.4. Własność (opcjonalnie)

Typ		[%]
Publiczna	Krajowa/federalna	0
	Kraj	0
	związkowy/województwo	0
	Lokalna/gminna	0
	Inna publiczna	0
Własność łączna lub współwłasność		0
Prywatna		0
Nieznana		100
Suma		100

4.5. Dokumentacja (opcjonalnie)

1) Anonymus. 2009. Lipiennik Loesela *Liparis loeselii*. Monitoring gatunków i siedlisk przyrodniczych ze szczególnym uwzględnieniem specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000 Wyniki monitoringu. GIOŚ, 6s.2) Barga-Więclawska J.A. 2010. Raport z przeprowadzonych badań stanu populacji poczwarówki zwężonej *Vertigo angustior* (Jeffreys, 1830) oraz poczwarówki jajowatej *Vertigo moulinsiana* (Dupuy, 1849) na terenie Obszaru Natura 2000 Dolina Rurzyca PLH 300017. Maszynopis. 25s.3) Biuro Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Szczecinku. 2013a. Referat wykonawcy planu urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Jastrowie na okres od 01.01.2014 do 31.12.2023, Część B, Projekt planu urządzenia lasu. Elaborat na zlecenie RDLP w Pile, 44s.4) Biuro Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Szczecinku. 2013b. Nadleśnictwo Jastrowie, Obręb: Jastrowie. Plan urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Jastrowie na okres od 01.01.2014 do 31.12.2023, Tom IB, Program Ochrony Przyrody, Elaborat na zlecenie RDLP w Pile, 203s.5) Biuro Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Szczecinku. 2013c. Nadleśnictwo Jastrowie, Obręb: Jastrowie. Plan urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Jastrowie na okres od 01.01.2014 do 31.12.2023, Tom II. Opisy taksacyjne wydzieleń. 6) Biuro Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Szczecinku. 2013d. Plan urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Płytnica na okres od 01.01.2014 do 31.12.2023, Tom IB, Program Ochrony Przyrody, Elaborat na zlecenie RDLP w Pile, 153s.7) Biuro Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Szczecinku. 2013e. Prognoza oddziaływania na środowisko planu urządzenia lasu Nadleśnictwa Jastrowie na okres od 01.01.2014 do 31.12.2023. Elaborat na zlecenie RDLP w Pile, 234s.8) Biuro Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Szczecinku. 2013f. Prognoza oddziaływania na środowisko planu urządzenia lasu Nadleśnictwa Płytnica na okres od 01.01.2014 do 31.12.2023. Elaborat na zlecenie RDLP w Pile, 234s.9) Dąbkowski P., Dokumentacja projektu Planu Zadań Ochronnych dla Obszaru Natura 2000 Dolina Rurzyca PLH 300017. 10) Dylawerska J.K., Dylawerski M. 2009. Materiały podstawowe do Planu Ochrony Rezerwatu „Dolina Rurzyca”. Elaborat na zlecenie BKP w Szczecinie, 137s.11) Gawroński A., Gawrońska A., Gąbka M., Owsiany P. 2008. Plan Ochrony Rezerwatu „Smolary” na okres 01.01.2009-31.12.2028. Maszynopis. RDOŚ w Poznaniu, 102s.12) Gąbka M., Owsiany P.M., Sobczynski T. 2004. Acidic lakes in the Wielkopolska region – physico-chemical properties of water, bottom, sediments and the aquatic micro- and macrovegetation. *Limological Review* 4: 81-88.13) Grootjans A., Swinkels J., Groeneweg M., Wołejko L., Aggenbach C. 1999. Hydro-ecological aspects of a Polish spring mire complex (Diabli Skok). *Crustacea* 6(1): 73-82, Solingen.14) Jasnowska J., Jasnowski M., Friedrich S. 1993a. Badania geobotaniczne w dolinie Rurzyca. Cz. I. Przyrodnicza charakterystyka doliny Rurzyca. Zesz. Nauk. AR w Szczecinie nr 155: 5-24.15) Jasnowska J., Jasnowski M., Friedrich S. 1993b. Badania geobotaniczne w dolinie Rurzyca. Cz. II. Wykaz flory grzybów i mszaków w dolinie Rurzyca. Zesz. Nauk. AR w Szczecinie nr 155: 25-44.16) Jasnowska J., Jasnowski M., Friedrich S. 1993c. Badania geobotaniczne w dolinie Rurzyca. Cz. III. Wykaz flory roślin naczyniowych w dolinie Rurzyca. Zesz. Nauk. AR w Szczecinie nr 155: 45-71.17) Jasnowska J., Jasnowski M., Friedrich S. 1993d. Badania geobotaniczne w dolinie Rurzyca. Cz. IV. Zbiorowiska roślinne doliny Rurzyca. Zesz. Nauk. AR w Szczecinie nr 155: 73-96.18) Jasnowska J., Markowski S., Janicki D., Preis J. 2004. Waloryzacja przyrodnicza gminy Wałcz. (operat generalny). Praca na zlecenie BKP w Szczecinie.19) Książkiewicz Z. 2008. Siedliska poczwarówki zwężonej *Vertigo* (*Vertilla*) *angustior* (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae) na terenie regionalnych dyrekcji Lasów państwowych w Pile i Zielonej Górze. *Przegląd Przyrodniczy* 19, 3-4: 119-130.20) Spieczyński D., Polczyńska E., Zimnicka-Pluskota M., Dąbkowski P., Janicki D., Jasnowska J., Kowalski W.W.A., Banaś-Stankiewicz U., Zimnicki J., Gorzołka J., Bielecka E.,

Młynkowiak E., Jasnowska J., Pluciński P., Osadowski ., Łyczek M., Gamrat R., Ziarnik M., Ziarnik K., Rutkowski P., Zarzycka- Streittfeld J., Dylawski M., Dylawska J.K. 2010. Waloryzacja przyrodnicza województwa zachodniopomorskiego. Tł- VI.. BKP Szczecin 21) Staniewska-Zątek W. 2009. Z badań nad przystosowaniem rezerwatów przyrody do zwiedzania. Turystyka w rezerwatach przyrody – tak czy nie (?)– dyskusji ciąg dalszy, Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej, R11.4 (23): 151-157.22) Stańko. R. 2011. Regionalny program ochrony torfowisk alkalicznych (7230) w województwie zachodniopomorskim, Klub Przyrodników. Maszynopis, 19s. 23) Stańko R., Wołejko L., 2006. Dolina Rurzyca – perełka wielkopolskiej i zachodniopomorskiej przyrody. Bociek 88 (4/2006): 5-8. 24) Stębel A., Rucińska A., Szczepański M., Rosadziński S. 2012. Haczykowiec (sierpowiec) błyszczący *Hematocaulis* (*Drepanocladus*) *vernicosus* (1393) Monitoring gatunków i siedlisk przyrodniczych ze szczególnym uwzględnieniem specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000 Wyniki monitoringu. GIOŚ, 18s.25) Szoszkiewicz K., Gebler D., Klimaszyk P., Kuczyńska-Kippen N., Lewin I., Nagengast B., Piotrowicz R., Szewalska M. 2012. 3260 Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników *Ranunculus fluitantis*. Monitoring gatunków i siedlisk przyrodniczych ze szczególnym uwzględnieniem specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000 Wyniki monitoringu. GIOŚ, 11s.26) Wołejko L. 2000a. Roślinność źródliskowa (klasy Montio-Cardaminetea i Fontinaletea antipyreticae) kompleksów źródliskowych Polski północno-zachodniej, Fol. Univ. Agric. Stetin. 213 Agricultura (85): 203-220.27) Wołejko L. 2000b. Roślinność szuwarowa i turzycowiskowa z klasy Phragmitetea kompleksów źródliskowych Polski północno-zachodniej, Fol. Univ. Agric. Stetin. 213 Agricultura (85): 221-246.28) Wołejko L. 2000c. Roślinność mechowiskowa z klasy Scheuchzeria-Caricetea fuscae kompleksów źródliskowych Polski północno-zachodniej, Fol. Univ. Agric. Stetin. 213 Agricultura (85): 247-266.29) Wołejko L. 2000d. Roślinność łąkowa i ziołoroślowa z klasy Molinio-Arrhenatheretea kompleksów źródliskowych Polski północno-zachodniej, Fol. Univ. Agric. Stetin. 213 Agricultura (85): 267-296.30) Wołejko L. 2000e. Roślinność leśna i zaroślowa (klasy Alnetea glutinosae i Quercus-Fagetea) kompleksów źródliskowych Polski północno-zachodniej, Fol. Univ. Agric. Stetin. 213 Agricultura (85): 297-320.31) Wołejko L. 2002. Soligenous wetlands of north-western Poland as an environment for endangered mire species, Acta Societatis Botanicorum Poloniae 71 (1): 49-61.32) Wołejko L., Piotrowska J. 2011, Roślinność torfowisk alkalicznych rezerwatu „Wielkopolska Dolina Rurzyca”, Folia Pomer. Univ. Technol. Stetin. Agric., Aliment., Pisc., Zootech. 289 (19): 91-116.33) Wołejko L., Pawlaczyk P., Jermaczek A., Gawroński A., Szafnagel-Wołejko A., Jarząbek J., Friedrich S., Wieczorek A. 2010/2011. Materiały podstawowe do Planu Ochrony Rezerwatu „Wielkopolska Dolina Rurzyca”. Elaborat na zlecenie Klubu

5. STATUS OCHRONY OBSZARU (OPCJONALNIE)

5.1. Istniejące formy ochrony na poziomie krajowym i regionalnym:

[Powrót](#)

Kod	Pokrycie [%]	Kod	Pokrycie [%]	Kod	Pokrycie [%]
PL04	100.0	PL02	91.27		

5.2. Powiązanie opisanego obszaru z innymi formami ochrony:

na poziomie krajowym lub regionalnym:

Kod rodzaju	Nazwa terenu	Rodzaj	Pokrycie [%]
PL02	Diabli Skok	*	1.17
PL02	Smolary	*	8.11
PL02	Wielkopolska Dolina Rurzyca	*	50.76
PL04	Pojezierze Wałeckie i Dolina Gwdy (woj. wielkopolskie)	*	68.62
PL04	Obszar Chronionego Krajobrazu "Pojezierze Wałeckie i Dolina Gwdy" (woj. zachodniopomorskie)	*	31.38

PL02	Dolina Rurzycy	*	31.23
------	----------------	---	-------

6. ZARZĄDZANIE OBSZAREM

6.1. Organ lub organy odpowiedzialne za zarządzanie obszarem:

[Powrót](#)

Organizacja:	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Poznaniu
Adres:	Polska Tadeusza Kościuszki 57 61-891 Poznań
Adres e-mail:	sekretariat.poznan@poznan.rdos.gov.pl

Organizacja:	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie
Adres:	Polska Juliusza Słowackiego 2 71-434 Szczecin
Adres e-mail:	sekretariat@szczecin.rdos.gov.pl

6.2. Plan(-y) zarządzania:

Aktualny plan zarządzania istnieje:

☒ Tak	Nazwa: Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Poznaniu i Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 23 czerwca 2014r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Rurzycy PLH300017 (Dz. Urz. Woj. Wielkopolskiego z 2014 r. poz. 3784; Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego z 2014 r. poz. 2698) Link: http://edziennik.poznan.uw.gov.pl/WDU_P/2014/3784/akt.pdf Nazwa: Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie i Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Poznaniu z dnia 28 marca 2018 r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Rurzycy PLH300017 (Dz. Urz. Woj. Wielkopolskiego z 2018 r. poz. 3274; Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego z 2018 r. poz. 1611) Link: http://edziennik.poznan.uw.gov.pl/WDU_P/2018/3274/akt.pdf
☐ Nie, ale jest w przygotowaniu	
☐ Nie	

7. MAPA OBSZARU

[Powrót](#)

Nr ID INSPIRE:

PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH300017

Mapa załączona jako plik PDF w formacie elektronicznym (opcjonalnie)

☒ Tak ☐ Nie

Odniesienie lub odniesienia do oryginalnej mapy wykorzystanej przy digitalizacji granic elektronicznych (opcjonalnie)

--